

Kaardistades kaardistamist

Argo Mund

eesti keele instituudi assistent

Tartu ülikooli magistrant

„Eesti keele sõnaraamat ÕS 1999” annab verbi *kaardistama* tähenduseks *maakaarti koostama, mõõtmistulemusi kaardile kandma*.¹ Nende tähendustega kooskõlas on vaatlusaluse sõna kasutus näiteks järgmistes eesti keele instituudi tekstikorpusest ja ajakirjandusest saadud lausetes (õigekirja- ja lausestusvead on jäetud tähelepanuta):

Kogutud allikmaterjal süstematiseeritakse ja analüüsitakse ning selle põhjal otsitakse võimalikult kõik pühapaigad looduses üles, kirjeldatakse ja **kaardistatakse**. (Virumaa Teataja 09.07.2003)

Tondi linnaku suurim probleem on puuduvad või osalised **kaardistamata** kanalisatsiooni-, elektri-, side- ja veetrassid. Seni ei ole linn üheselt otsustanud, kes võtab **kaardistamise** või uute trasside väljaehitamise eest vastutuse ning maksab kinni ehituse. (EKI tekstikorpus)

Vaimude poolest tuntud majades viibinud katsealused pidid registreerima kõik oma ebatavalised aistingud – sammude kuulmise, külmatunde, „kohaloleku” tajumise ja muud sellist, ning **kaardistama** need hoone plaanil. (Postimees 23.05.2003)

(Maa)kaart seostub arvatavasti paljudele keeleteadajatele ülevaatlikkuse ja kergesti hõlmatavusega, soodustades niimoodi kujundlikku tarvitamist. Järgmises näites ei kanta midagi kaardile, vaid kujutis tekitab mällu.

Euroopa teab Eestist ikka väga-väga vähe. Eurovisioonil on siin oluline roll, sest need kolm tundi **kaardistavad** meid eurooplaste jaoks mingsuguses mäluväliselt ära. Kujutan ette, et meist võiks jääda pilt kui pisikesest, aga agarast rahvast, kes eksisteerib kõigi ilmakaarte ristteel, oskab kõigest võtta parima ja viia õpitu n-ö rehepäpiliku kavalusega hoopis uuele tasemele. (Postimees 06.05.2002)

Maastiku kaardistamine – maastikuelementide kaardile kandmine – on tavaline tegevus, aga kujundina juba narmendamiseni kulunud.

[Eesti lastekirjanduse antoloogia] Teine osa „Kuule, kutsik, kuhu lähed?” **kaardistas** rahvusliku kirjanduse sünnieelset ja sünnijärgset maastikku, jõudes välja 19. sajandi lõppu. (Sõnumileht 05.05.1998)

Värske uurimus **kaardistab** Euroopa eutanaasiamaastiku. (Postimees 24.01.2003)

Mööndes, et kujundlikkus mõjutab *kaardistama*-sõna kasutuse sagemist, arvan siiski, et sõna tarvitatakse tihti mõõdutundetult.

Üks kaardistamistõve põhjusi on arvatavasti sama mis paljudel teistel moesõnadel: keegi prestiižikas esineja (nt ametnik) on andnud oma tekstis sõnale uue tähenduse, see on meelitanud matkima ning lõpuks on tähendus sedavõrd ähmastunud, et teksti vastuvõtjal tekiavad mõistmisraskused.

Eesti keele instituudi peakeelekorraldaja Tiiu Erelt ütles Eesti Raadio saates „Keelekõrv” 25.02.2002, et kui ametnik kasutab seadustest kõneledes verbi *ümber vaatama*, siis ta nagu ei lubakski midagi. Ka praegu, ametiisikute väljaöeldud kaardistamisi uurides, tekib mõte, et rääkija on oma tegelikud (head või halvad) taotlused peitnud uduse verbi taha. Täpset tegusõna tarvitades võidakse kuulajate või lugejate ees võtta endale kohustusi, mille täitmisega on hiljem raskusi.

Mille vastu *kaardistama* välja vahetada, et mõte saaks selgem? Kõige sagedasemad verbid on (*välja selgitama*, (*välja uurima*) ja *kindlaks määrama*.

Eurovisioon kui selline on kerge meelelahutus, suur *show*, mis muu hulgas aastast aastasse **kaardistab** keskmise eurooplase muusikamaitse. (Postimees 10.05.2002) – **selgitab välja**

Asutasime Eesti Kirjandusklassika Sihtasutuse ehk EKSA, et hakata süstemaatilisemalt kirjanduskultuuri olukorda ja vajadusi **kaardistama**. Kuude kaupa pillutati meid aga kahe ministeeriumi vahet, kuna kultuuriminister arvas, et kirjandus on hariduse asi, ja haridusminister arvas vastupidi. (Postimees 19.02.2003) – **välja selgitama, uurima**

Hetkel on käimas peamiselt arengumaades suurtele inimrühmadele muret tekitavate, kuid siiski tähelepanuta jäänud haiguste **kaardistamine**, vahendab Eesti Geenikeskus. (Postimees 04.02.2003) – **väljaselgitamine, uurimine**

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus sõlmis eile ASiga Celecure 17,1 miljoni krooni suuruse lepingu projekti „CC0101 – uue põlvkonna selektiivne vähiravim” kaasfinantseerimise alustamiseks. .. Projekti käigus plaanitakse **kaardistada** uudse toimeaine raviefekt ja täpne toimemehhanism. (Postimees 07.02.2003) – (välja) **selgitada** raviefekt ja toimemehhanism (või hoopis **uurida** raviefekti ja toimemehhanismi?)

Üliõpilaslehe ajakirjanikud .. **kaardistasid** erinevate Eesti ülikoolilinnade tudengite elu-olu ja iseärasusi. (Üliõpilasleht 17.03.2003) – **uurisid**

Ajal, mil suured teatrid teevad lastetükke valdavalt kommertslikel eesmärkidel, leidub just väikestel teatritel tahet ja võimalusi tegeleda intiimsemate küsimustega. Nii kinnitab Postimehe lasteteatripäeva-usutluses teatriuuri ja -kriitik Rait Avestik, kes **kaardistab** Eesti lasteteatrit oma peatselt ilmuva raamatu tarbeks. (Postimees 20.03.2003) – **uurib**

Hoolekandeosakonna juhataja UT sõnul tõstatus vestlusel teravalt Männiku 89 asuva ühiselamu probleem, mille omanik .. tahab elanikest lahiti saada. Abilinnapea .. sõnul **kaardistas** linnavalitsus üürnike probleeme selleks, et saada võimalikult täpne pilt inimeste olukorrast. (Eesti Päevaleht 10.07.2002) – **uuris** üürnike probleeme

Eesti erakondlaste vanuseline struktuur on välja selgitatud. Edasi võiks püüda **kaardistada** parteiliikmete sotsiaalseid tunnuseid. (Virumaa Teataja 06.04.2002) – **kindlaks määrata**

Paraku ei selgu komisjoni protokollidest, et vanglast lähtuvad teoreetilised ohud oleks õnnestunud selgemalt **kaardistada**. Et see ei õnnestunud, polnud palju võimalusi ka lahendusi lubavate ettepanekute tegemiseks. (Postimees 27.06.2003) – **kindlaks määrata**

Allpool on näiteid ka muudest asendamisvõimalustest.

„Hommikulehes” (31. märts) **kaardistab** Mihkel Mutk eesti kirjanduse tulevikku – see näib kuuluvat nooremas keskeas kirjanikele, kes mäletavad Süsteemi ja samas tunnevad ka uut ühiskonda. (EKI tekstikorpus) – **ennustab** tulevikku, **maalib pildi** tulevikust

Juhus või mitte, aga Eesti film on seekord küll päris tugevalt rahvusvahelises filmimaailmas **kaardistatud**, ei varja ju Moskva filmifestivali korraldajad oma ambitsioone saada täieõiguslikuks A-klassi filmifestivaliks, kuigi sinna on neil veel pikk maa. (Postimees 01.07.2002) – **esindatud**

Andmete aluseks on TNS Emori ja partnerite poolt igakuiselt läbi viidav e-seire uuring, mis **kaardistab** arvuti ja interneti valdkondade arengut. (Postimees 09.07.2003) – kirjeldab

Ajaloomisjonini raport nendib samas, et on võimatu anda täiesti täpselt numbrit vara suuruse kohta, mis konfiskeeriti Kolmanda Riigi ajal Austrias. Kuid raport **kaardistab** tuhandeid juudi panku, ettevõtteid, kinnis- ja vallasvara ning muid asju, mis lihtsalt rööviti. (Postimees 27.02.2003) – loetleb

Igal juhul soovitame enne eluaseme otsima hakkamist **kaardistada** täpselt oma rahalised võimalused. (Eesti Päevaleht 28.05.2003) – mõelda oma rahaliste võimaluste üle, **panna** oma rahalised võimalused täpselt kirja

Samamoodi nagu toimub haiguslugude arvutisse sisestamine, tuleb lähitulevikus päevakorda ka inimese geenivigade rutiinne **kaardistamine**. Sest peatselt (juba 5, aga kindlamini 10–15 aasta pärast) on võimalik geeniteabe olemasolul valmistada just konkreetsele abivajajale sobivat rohtu, mida sünteesitakse apteegis diagnoosi tegemise järel poole päevaga. (Virumaa Teataja 24.01.2002) – registreerimine

Teisedki autorid kuuluvad Soome poliitikaanalüütikute tippeltskonda. Näiteks dotsent Martti Häikiö **kaardistab** Nokia kaudu majanduse uut rolli maailma arengus, dotsent Arto Luukanen aga tõestab, kuivõrd näilik on olnud Venemaa muutumine. (Postimees 14.06.2003) – selgitab

Kui tänavuse hooaja lõpul **kaardistada** eesti ooperilauljate tegemisi välismaal, saab meie noorte lauljate nimede taha kirjutada selliseid mainekaid ooperimaju nagu Leipzigi ooper, Berliini ooper, Viini Volksoper ja Riigiooper. (Eesti Päevaleht 22.03.2003) – **anda ülevaade** eesti ooperilauljate tegemistest, **võtta kokku** eesti ooperilauljate tegemised

Asendusvõimalused ei ole veel otsa lõppenud: midagi *vaadatakse läbi, analüüsitakse* ehk *eritletakse, arutatakse* või lihtsalt *jälgitakse* ja siis *kirjutatakse üles ...*

Sõnastusvõimalused lähtuvad ju eelkõige kaastekstist, kuid alati ei ole sõna asendamine täpsemaga kerge ülesanne.

Perevägivalda uurinud IP .. tõi näiteks Soome, kus vigastatud patsiendiga suhtlev meditsiinipersonal pilootprojekti raames lisatasu eest kohustus kõiki traumasid **kaardistama** ning nende põhjuseid uurima. Järgnes meedikute koolitamine ning üleriigilise meditsiinilise strateegia väljatöötamine. (Eesti Päevaleht 05.02.2003)

Kas traumat pildistatakse või kirjutatakse selle ulatus üles? Või tehakse hoopis midagi muud?

Vahel on *kaardistama* lihtsalt n-ö tühiverb, mis ei lisa lausele mõtet.

Asjatundjate kinnitusel ei ole salajane sissetungimine arvutitesse ehk krakkimine Eestis praegu otseselt keelatud. Seetõttu ei anna kurikuulsal Mr. Noname identifitseerimine Igor Shvetsina, tema tegevuse dokumenteerimine ja **kaardistamine** seadusandluse puudujääkide tõttu ometigi alust tema vastutusele võtmiseks ning krakkimistegevuse otseseks keelamiseks. Piltlikult öeldes on Eesti võrgundus „metsik lää”, kuhu riik ei sekku. (EKI tekstikorpust) – ø

Lõpetuseks. Ka selle loo pealkiri võiks olla näiteks „Sõna *kaardistama* tähenduspiiridest”. Aga jäägu praegune pealkiri oma kohale. Ehk saab mõne keelenähtuse levikule piiri panna kuradit peltsebuliga välja ajades?

¹ Eesti keele sõnaraamat ÕS 1999. Koostanud T. Leemets, S. Mäearu, M. Raadik ja T. Erelt. Toimetanud T. Erelt. Eesti Keele Instituut. Eesti Keele Sihtasutus. Tallinn, 1999, lk 242.